

Волкава Н.М., студ. гр.238 ФІДК
БДУКМ
Навуковы кіраўнік – Біруля Т.П.,
ст. выкладчык

ВЫДАННІ БЕЛАРУСКАЙ ДЫЯСПАРЫ І ІХ РОЛЯ Ў РАСПАЎСЮДЖВАННІ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ КУЛЬТУРЫ

Гісторыя беларусаў як нацыі даўняя і няпростая. Нашаму народу давялося прайсці праз мноства перашкод: войны, залежнасць ад суседніх дзяржаў, ігнараванне нацыянальных інтарэсаў. Гэтыя і іншыя прычыны вымушалі вялікую колькасць беларусаў пакідаць Радзіму ў пошуках лепшага жыцця. У выніку, сёння каля 2 – 2,5 мільёнаў нашых суайчыннікаў жывуць за межамі Беларусі, што складае прыкладна 25% ад агульнай колькасці беларусаў. Згаданыя колькасныя паказальнікі дазваляюць аднесці беларускую дыяспару да самых вялікіх у свеце[3].

Беларускія культурныя асяродкі за мяжой адметныя сваёй самабытнасцю. Многія з іх існуюць досыць працяглы час і здолелі не толькі ўспрыняць самае лепшае з культурных набыткаў метраполіі, але і стварыць надзвычай цікавы пласт нацыянальнай культуры, які не ведаў прамога ўплыву савецкай сістэмы. Своеасаблівым каналам, які забяспечваў распаўсюджванне беларускай культуры за мяжой, сталі выданні беларускай эміграцыі. Гісторык *Наталля Гардзіенка* высветліла, што цягам 20 стагоддзя замежнымі беларускімі асацыяцыямі было выпушчана 414 найменняў адных толькі перыёдыкаў [3]. Сёння вялікая колькасць беларускіх выданняў захоўваецца ў Нью-Ёрскай публічнай бібліятэцы. Маюцца беларускія кнігазборы і ў іншых бібліятэках ЗША, а таксама Канады, Аўстраліі і Вялікабрытаніі. Такім чынам, прадстаўнікі іншых нацыянальнасцей могуць знайсці аўтэнтычную інфармацыю пра Беларусь у сваіх краінах.

Узнікае, аднак, пытанне, наколькі гэтая інфармацыя поўная і рознабаковая. Высветліць гэта можна, нават не маючы непасрэднага доступу

да большасці кніг і часопісаў, выдадзеных у эміграцыі. Дапамагчы ў гэтай справе могуць бібліяграфічныя паказальнікі, якія змяшчаюць звесткі пра друк беларускай эміграцыі. У дадзеным выпадку для аналізу быў абраны грунтоўны бібліяграфічны паказальнік *Вітаўта і Зоры Кіпеляў “Беларускі і беларусаведны друк на Захадзе”*, які ахоплівае выданні з 19 стагоддзя да 2003 года. Шляхам вывучэння названага паказальніка ўдалося высветліць, што беларускі эмігранцкі друк адлюстроўвае збольшага наступныя бакі жыцця беларусаў: *рэлігію, этнаграфію, фальклор, міфалогію, гісторыю, палітыку, эканоміку, геаграфію, мову, мастацкую літаратуру, мастацтва.*

Цікава, што практычна кожны з пералічаных аспектаў становіцца больш ці менш актуальным у пэўны храналагічны перыяд. Напрыклад, калі ў 19 стагоддзі¹ большасць выданняў было прысвечана рэлігійнай тэматыцы, этнаграфіі і фальклору, то ў перыяд з 1918 па 1920 – палітыцы (што лёгка тлумачыцца няпростай палітычнай абстаноўкай таго часу: абвяшчэнне і скасаванне БНР, Савецка-польская вайна).

Досыць вялікая колькасць кніг і артыкулаў была прысвечаная комплекснаму вывучэнню беларусаў як нацыі. Шмат увагі надавалася біяграфіям вядомых суайчыннікаў, а таксама тэме беларускай эміграцыі. Апошняя з’явілася ў эмігранцкім друку ў 1922 годзе (дарэчы, год утварэння БССР) і не губляе актуальнасці па сённяшні дзень, што сведчыць аб жаданні дыяспары асэнсаваць сваю культурную ролю, сваё значэнне для гістарычнай радзімы.

Таксама было выяўлена, што сваю дынаміку можа мець і асобна ўзятая тэма: у пэўныя перыяды прасочваецца цікавасць да яе, у іншыя – нават абьякавасць. Так, безумоўна вартай увагі падаецца тэма Другой сусветнай вайны. Здзіўляе той факт, што цягам уласна ваенных гадоў (1939 - 1945) тэма вайны амаль не падымалася на старонках выданняў беларускай эміграцыі, якую быццам бы мала хваляваў лёс разбуранай Беларусі. Аднак, эмігранцкія

---

¹ У бібліяграфічным паказальніку Кіпеляў “Беларускі і беларусаведны друк на Захадзе” матэрыял згрупаваны па храналагічным прынцыпе. Раздзел “19 стагоддзе” змяшчае няшмат запісаў (17), таму ў яго межах аўтарамі не выдзяляюцца больш дробныя храналагічныя прамежкі.

кнігі і артыкулы пачалі актыўна рэагаваць на ваенныя падзеі у 1950-х гадах, і нават зараз, ў 21 стагоддзі, ў беларускім эмігранцкім друку з’яўляюцца рэфлексіі на тэму Другой сусветнай вайны.

Надзвычай істотная роля ў распаўсюджванні беларускай культуры належыць перакладам эміграцыі. Як адзначае архівіст і літаратуразнавец, супрацоўнік Нью-Ёркскай Публічнай Бібліятэкі і Беларускага Інстытута Навукі і Мастацтва (БІНІМ) Лявон Юрэвіч, –*“эмігранты самі або сваім уплывам на людзей іншых нацыянальнасцяў спрыялі перакладу ў заходнія мовы класічных твораў нашай літаратуры.”* Сапраўды, з беларускай мовы перакладзеныя творы Купалы, Коласа, Багдановіча і іншых выбітных літаратараў. Акрамя таго, высілкамі эміграцыі перакладаюцца і сучасныя пісьменнікі, таксама эмігранты. Так, спадар Юрэвіч згадвае пра адзін з першых перакладаў твора эмігранта-беларуса – апавяданьне Вольгі Таполі “Orphan of Forest Wept” (перакладчык Леон Косар), змешчанае ў канадскай газеце “The Winnipeg Tribune” ад 24 снежня 1952 г [3].

Абапіраючыся на прыведзеныя вышэй прыклады, мы можам скласці пэўнае ўяўленне аб тым, як друк беларускай эміграцыі спрыяе распаўсюджванню беларускай нацыянальнай культуры. Аднак, для больш глыбокага разумення гэтых працэсаў неабходныя ґрунтоўныя навуковыя даследаванні. На сённяшні дзень тэма выданняў беларускай дыяспары вывучаная толькі часткова: маюцца працы па асобных відах выданняў (перш за ўсё па перыёдыцы), або па пэўнай тэматыцы (напрыклад, беларускі рэлігійны друк на Захадзе), аднак абагульняючых даследаванняў дагэтуль не праводзілася. Тым не менш, з’яўленне падобных прац у бліжэйшай будучыні падаецца абсалютна лагічным, бо створана неабходная для іх бібліяграфічная база, ды і цікавасць навукоўцаў да названай тэмы ўзрастае.

Спіс выкарыстанай літаратуры:

1. Беларускі і беларусаведны друк на Захадзе [Тэкст] = Belarusian and belarus-related publishing in the west: бібліяграфія / склад. Зора і Вітаўт

Кіпелі; [рэд. Л.Юрэвіч; уступ. арт. Э.Казінца]. — Нью-Йорк : Беларус. ін-т навукі і мастацтва ; Мн., 2003. — XXII, 582, [2] с. ; 21 см. — (Bibliographic series ; N 6). — На пер. аўт.: Зора і Вітаўт Кіпелі. — Ч. тэксту: англ. — Імян. паказ.: с. 553-582.

2. Гарбінскі, Юрый Уладзіслававіч. Беларускі рэлігійны друк на Захадзе [Тэкст] = Belarusian religious publishing in the West: перыёдыка, графічныя друкі, 1945—2005/ Юры Гарбінскі; Беларускі інстытут навукі і мастацтва; Кафедра беларускай філалогіі, Факультэт прыкладной лінгвістыкі і ўсходнеславянскіх філалогій, Варшаўскі універсітэт; Інстытут славістыкі Польскай акадэміі навук. — Варшава ; Нью-Йорк : Беларускі інстытут навукі і мастацтва, 2009. — 884, [4] с. : іл. ; 25 см. + 1 CD-ROM. — (The history of Belarusian Diaspora / Belarusian Institute of Arts and Sciences ; № 7). — ISBN 978-83-920472-7-8 (у пераплёце).

3. Гардзіенка, Натальля. Беларуская дыяспара як аб'ект гістарычнага даследавання [Электронны рэсурс]/Натальля Гардзіенка. – Рэжым доступу: http://baj.by/belkalehium/lekyji/historyja/hardzijenka-n_01.htm.

4. Роля беларускай дыяспары ў захаванні і развіцці беларускай культуры [Тэкст] = The role of the belarusian diaspora in preserving and developing belarusian culture: канферэнцыя, Беларус. б-ка і музей імя Ф.Скарыны, Лондан, 29-30 верас. 2001 г. / рыхтавалі: І.Іваноў, І.Лабацэвіч. — Лондан : Беларус. б-ка і музей імя Ф.Скарыны, 2003. — 142 с. ; 21 см. — Ч. тэксту: англ. — Бібліягр. ў падрадж. заўв.